

A megvizsgáltak további *kérései és javaslatai*:

legyen jobb, gyorsabb a másolatszolgáltatás, önkiszolgáló módon;

létesítsenek egypéldányos másolatszolgáltató könyvtárat (jelenleg ui. a gyakori átszervezések miatt sok dokumentum egyszerűen eltűnik a szem elől);

bővítsék a szakkönyvtár alapterületét, tegyék alkalmassá a gyarapodások optimális elhelyezésére és az optimális állományhasználatra;

gyorsuljon meg a könyvtárközi kölcsönzés;

a könyveket egységesen két hónapra, a folyóiratokat pedig egy hónapra kölcsönözzék (azaz hosszabbítsák meg a kölcsönzési időt).

A vizsgálat bebizonyította, hogy

a *szakirodalom* továbbra is meghatározóan fontos a kutatók informálódásában;

az információs kiadványok és szolgáltatások nem pótolják a *primer kiadványokat*;

az információellátásban nagyon népszerű és fontos a *másolatszolgáltatás*.

A 11 évvel ezelőtti helyzet megváltozása mindenütt kapcsolatban van a reprográfiai szolgáltatás elterjedésével. Így: 11 évvel ezelőtt az információk karterekben való nyilvántartása volt a legdivatosabb, most pedig a másolatokban való gyűjtés. 11 évvel ezelőtt csak a megkérdezettek 5%-a bízott az információs szerv által szolgáltatott információkban, most pedig – a másolatok szolgáltatását is feltételezve – már 31%.

/KRÓLIKOWSKA, A.: Ankieta form obsługi informacyjnej uzytkowników przeprowadzona w Instytucie Podstawowych Problemów Techniki PAN. = Zagadnienia Informacji Naukowej, 1978. 2. sz. p. 125–137./

(Futala Tibor)

Az igényelt és hivatkozott irodalom közötti különbség a tejipari kutatók egy csoportjánál

Napjainkban igen sok tanulmány épül azokra a hivatkozásokra, amelyek a tudósok publikációi végén találhatóak. A számítógép nyújtotta lehetőségek kezelhetővé tették ezt a nagy tömegű hivatkozást, s így módon a köztük meglévő tematikai összefüggések, kutatási irányok stb. kimutatását is. Ebben a megvilágításban a *hivatkozások elemzése a tudomány fejlődésének új útjait is jelzi*.

Felismerve a hivatkozások szerepét, érdemes módszeresen megvizsgálni, mi befolyásolja a szerzőt hivatkozásai kiválasztásában.

A felmérés tényadatait a madridi *Tejipari Termékek Intézete (Instituto de Productos Lácteos)* kutatócsoportjának tevékenysége szolgáltatta; a vizsgálódás szakfolyóiratokra korlátozódott. Az igényelt irodalom tekintetében az intézet Információs és Dokumentációs Szolgálatának könyvtárából az 1976–1977-ben kért folyóiratokat vizsgálták, a hivatkozott irodalom tekintetében pedig a tudóscsoport által 1977–1978-ban idézett hivatkozások kerültek számításba. Az egyéves eltolódást az indokolja, hogy a kutatók tanulmányaik írása közben gyakrabban látogatják a könyvtárat, adataik, megállapításaik, bibliográfiájuk ellenőrzése, kiegészítése, időszerűbbé tétele céljából.

Az igényelt irodalom

A vizsgált időszakban a könyvtár 211 szakfolyóirat 2565 cikkét bocsátotta a kutatók rendelkezésére.

Az 1. ábra szemlélteti az igényelt irodalom százalékos eloszlását tárgykör, ország és a folyóiratok évfolyama szerint.

Az 1. táblázat további elemzést ad arról, hogy az egyes folyóiratokat milyen gyakorisággal kérték. Például a táblázat utolsó oszlopában feltüntetett 3 tárgyköri igénylés – az 1. ábrával egybehangzóan – a tejtermékre, a kémiaira és az elemzésre vonatkozik; e tárgykörökhöz zömmel három külföldi országból igényelték a folyóiratokat: az amerikai *Journal of Dairy Science* lapot 208-szor, a nyugatnémet *Milchwissenschaft*-ot 132-szer és a francia *Le Lait*-t pedig 103-szor. Egyébként a fő kutatási területhez, a tejtermékekhez összesen 908 cikket olvastak el.

A hivatkozott irodalom

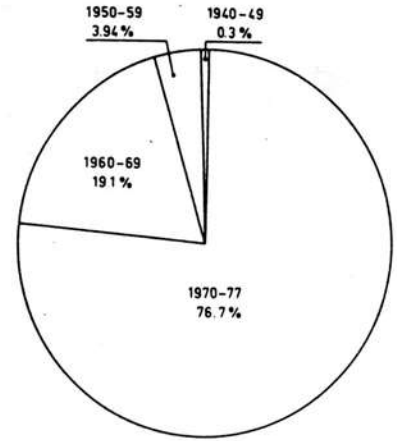
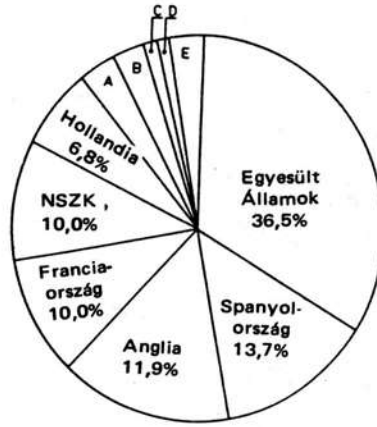
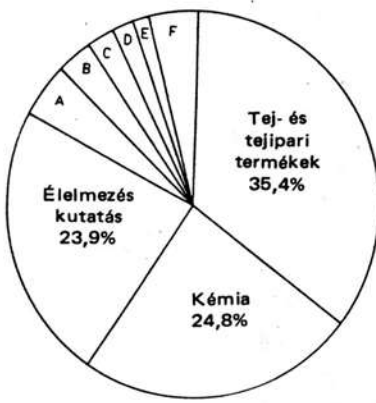
Az egyéves eltolódással vizsgált időszakban a kutatócsoport 13 tanulmányt publikált; 370 hivatkozás szerepel bennük.

A 2. ábra szemlélteti a hivatkozott irodalom százalékos eloszlását tárgykör, ország és a folyóiratok évfolyama szerint.

1. táblázat

Az igények gyakoriság szerinti megoszlása

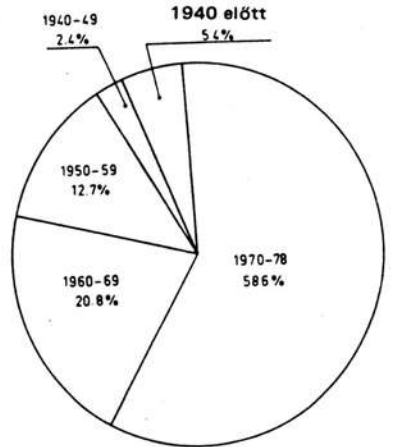
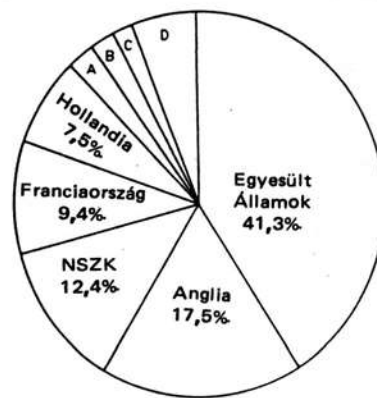
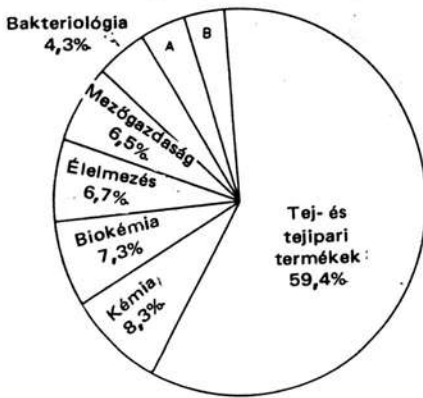
	5-nél kevesebb-szer igényelve	Igényelve legalább					
		5-ször	10-szer	20-szor	30-szor	40-szer	50-szer
Folyóiratok	131	80	48	33	23	15	14
Tárgykörök	13	11	8	7	6	4	3
Országok	22	17	10	8	8	7	7

A) Gazdaságtan	4,4%	F) Mezőgazdaság	0,8%
B) Gépipar	3,1%	- Állatorvos-tudomány	0,7%
C) Bakteriológia	2,5%	- Biológia	0,5%
D) Általános kérdések	1,5%	- Kémia és fizika	0,3%
E) Biokémia	1,3%	- Fizika	0,2%
		- Kozmetika	0,2%
		- Gyógyszerészet	0,1%
		- Statisztika	0,04%

A) Svájc	3,1%	E) - Japán	0,4%
B) Ausztrália	2,8%	- Új-Zéland	0,5%
C) Olaszország	1,2%	- Norvégia	0,1%
D) FAO	1,0%	- Románia	0,1%
E) - Bulgária	0,1%	- Szovjetunió	0,7%
- Kuba	0,1%	- Dél-Afrika	0,1%
- Csehszlovákia	0,1%	- Svédország	0,1%
- Dánia	0,1%	- Egyéb	0,7%
- India	0,7%		

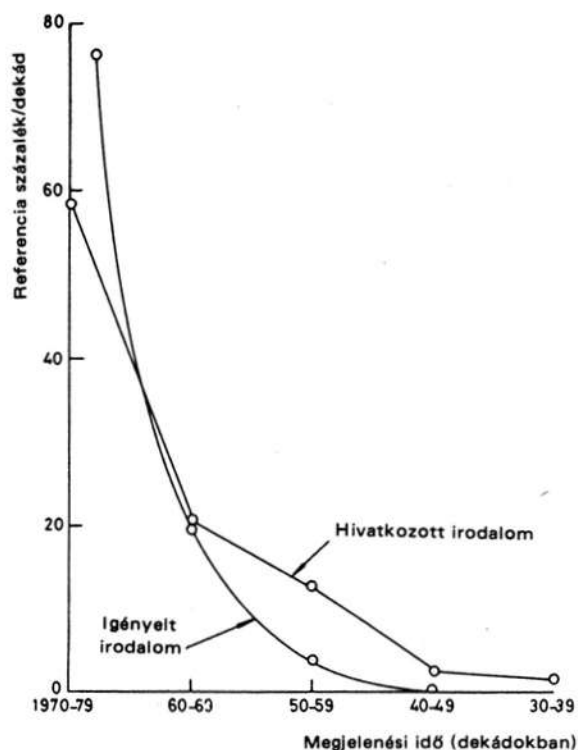
1. ábra Az igényelt irodalom megoszlása tárgykörök (a), országok (b) és megjelenési idő (c) szerint

A) - Gyógyszerészet	4,0%
B) - Biológia	1,1%
- Állatorvos tudomány	1,1%
- Általános kérdések	1,1%

A) - Japán	2,4%	D) - Dánia	0,3%
B) - Spanyolország	2,1%	- India	0,3%
C) - Nemzetközi	1,9%	- Olaszország	0,5%
D) - Ausztria	0,3%	- Új-Zéland	0,8%
- Ausztrália	0,3%	- Norvégia	0,5%
- Belgium	0,3%	- Szovjetunió	0,3%
- Csehszlovákia	0,5%	- Svájc	1,0%

2. ábra A hivatkozott irodalom megoszlása tárgykörök (a), országok (b) és megjelenési idő (c) szerint

3. ábra Az igényelt és hivatkozott irodalom görbéi

A hivatkozások 75%-a jól azonosíthatóan egyezik az igényelt folyóiratokkal.

Következtetések

Bár a kutatók olvasási igényei a tudományágak és országok igen nagy számát fogják át, ez a széles spektrum valójában néhány legkeresettebb forrásban koncentrálódik. Tény, hogy az igényelt 211 folyóirat 17 tárgykörével szemben a releváns információs magot mindössze 14 folyóirat 3 tárgyköre alkotta.

Az elemzés általában nem hozott váratlan eredményeket. Megerősítette, hogy a kutatók *elsősorban a friss irodalmat kívánják megismerni*, továbbá, hogy az olvasási gyakoriságnál mindig a kutatási alaptémával (esetünkben a tejiparral), majd a szorosan hozzákapcsolódó tudományokkal (itt a kémiával, biokémiával, élelmiszer technológiával) kezdődik a sorrend. Igazolódott még, hogy a legtöbbet hivatkozott folyóiratok megegyeznek a legtöbbet igényeltelkkel. A 220 „azonosított” hivatkozás a 908 kért cikkhez viszonyítva azt tanúsítja, hogy a tudósok minden 100 cikkből 23-at használtak fel tanulmányaikhoz.

Csalhatatlan következtetéseket egyetlen kutatócsoport olvasási és hivatkozási szokásaiból aligha lehet levonni. Annyi mégis megkövethető, hogy a kutatók

azokra a forrásmunkákra hivatkoznak szívesebben, amelyek saját kutatásaik alátámasztására alkalmasak.

MENDEZ, A. – BLANCO, C.: Differences between requested and cited literature in a group of dairy research scientists. = Journal of Information Science, 1. köt. 2. sz. 1979. p. 113–116./

(Zoltán Imre)

A szovjet szakemberek információigényeinek tanulmányozása orvosi és biológiai kutatóintézetek példáján

A Nemzetközi Orvosi Információs Rendszer (MED-INFORM) fejlesztése megkívánja a felhasználói igények folyamatos vizsgálatát és értékelését. E célkitűzés megvalósításához jelentősen járult hozzá az a bolgár szakemberek által kidolgozott felmérési módszer, amelynek kérdőíveit a rendszer tagországainak, így a Szovjetunióknak is kiküldték.

A kérdőívek három kérdéscsoportot tartalmaztak:

- személyi adatok;*
- a különféle információforrások használata (5 pontos értékelési rendszerben);*
- az információs rendszerrel való kapcsolat kérdései.*

A Szovjetunióban 1500 kérdőívet küldtek szét; közülük 814 (54,3%) érkezett vissza. A válaszokat manuális módszerrel dolgozták fel és a következő szempontok szerint csoportosították:

- tudományos fokozat,
- munkaköri beosztás,
- munkaköri tevékenység,
- szakterület.

Lényeges szempont volt az idegen nyelvek ismeretének felmérése is. A válaszokból az derült ki, hogy a megkérdezettek 99,7%-a egy, 30%-a pedig két vagy ennél több idegen nyelvet ismer.

Az információs csatornák tekintetében a megkérdezettek a formálisakat értékelték többre (4,9), mint a nem formálisakat (2,9). Az információs csatornák használatát a felsorolt felhasználói kategóriák függvényében az 1. táblázat és az 1. ábra mutatja.

A primer információforrások vizsgálata kimutatta, hogy a magasabb munkaköri beosztással mindegyik információforrás használata növekszik. Az első helyen a hazai, a másodikon a külföldi folyóiratok állnak. A hazai folyóiratokat a felhasználók különféle kategóriái kb. egyenlő mértékben használják, míg a külföldiek használata a munkaköri beosztás és a tudományos fokozat